

ЈУГОСЛОВЕНСКО-ФРАНЦУСКИ ОДНОСИ У САВРЕМЕНОЈ СРПСКОЈ ИСТОРИОГРАФИЈИ

Сажетак: Циљ овог рада јесте да објасни значај и улогу коју проучавање југословенско-француских односа заузима у савременој српској историографији, да испита степен истражености појединих ужих тема и области у оквиру њих, те да, у крајњем исходу, пружи преглед досадашњих резултата на том пољу.

Кључне речи: југословенско-француски односи, историја XX века, савремена српска историографија

Југословенско-француски односи заузимају значајно место не само у политичкој и дипломатској историји југословенске државе него и посматрано са друштвеног, економског и културног аспекта сарадње коју су Југославија и Француска остваривале у најразноврснијим историјским околностима током појединих периода XX века. Иако се самим тим истраживачима пружају готово непресушне могућности за истраживање ове крајње комплексне и широке теме, лако је уочљиво да њихова интересовања нису подједнако усмерена ка проучавању сваког од њих. У том смислу, као временски оквир њиховог истраживања можемо разликовати три периода, која уједно одговарају и специфичним историјским околностима у којима су се југословенско-француски односи развијали: период између два светска рата, Други светски рат и послератни период, због чега ћемо у овом раду на исти начин разматрати и резултате домаће историографије који су из тих истраживања проистекли.

О југословенско-француским односима у међуратном периоду доста је писано.¹ Средином осамдесетих година објављена је у Београду мо-

¹ Доста је писано и о српско-француским односима у XIX и почетком XX века. Међутим, како они нису предмет овог разматрања, овде ћемо поменути само неке од најважнијих радова: Ч. Попов, *Француска и Србија 1871–1878*, Београд 1974; Исти, *Француски фактор у српској историји XIX и прве половине XX века*, у: С. Терзић (ур.), *Европа и Срби. Међународни научни скуп САНУ 13–15. децембар 1995*, Београд 1996, 239–264; Isti, *La France et la lutte de la Serbie pour l'indépendance d'Etat de 1830–1878*, у: С. Терзић (ур.), *Научни скуп Југословенско-француски односи: поводом 150 година од отварања првог француског конзулата у Србији* (у даљем тексту: *Југословенско-француски односи...*), Београд 1990, 75–84; Љ. Алексић-Пејковић, *Односи Србије са Француском и Енглеском 1903–1914*, Београд 1965; Исти, *Француска и Србија за време Првог*

нографија Вука Винавера *Jugoslavija i Francuska između dva svetska rata (Da li je Jugoslavija bila francuski „satelit“)*², заснована на обиљу изворне грађе и дипломатских докумената разноврсне провинијенције – не само југословенске или француске, већ и енглеске, немачке и мађарске, која, уз целовит преглед политичких, доноси и једно поглавље о економским односима двеју земаља у наведеном периоду. Винавер се, осим тога, бавио и многобројним мањим питањима и аспектима југословенско-француских односа, у вези са којима, свакако, треба поменути следеће радове: *О спољнополитичкој оријентацији Југославије 1920–1925*³, у коме анализира спољнополитички положај Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у контексту француско-италијанског сукоба интереса на Балкану, затим *Da li je jugoslavensko-francuski pakt iz 1927. godine bio vojni savez?*⁴, као и *Jugoslovenski izvoz za Francusku 1919–1940. Suprotnost politike i ekonomike*⁵, посвећен привредно-економским питањима.

У новије време југословенско-француски односи између два светска рата предмет су истраживања многих историчара. Овом темом нарочито се бави Станислав Сретеновић, чији највећи допринос историјској науци представља докторска дисертација под називом *Francuska i Kraljevina Srba, Hrvata*

светског рата – неформалан савез заједничких државних интереса и искреног пријатељства два народа, Зборник Матице српске за историју, 73 (2006), 141–154; Isti, *Francuska diplomatija i stvaranje Jugoslavije*, у: *Stvaranje jugoslovenske države 1918: zbornik radova podnetih na naučnom skupu u Iloku od 16. do 19. maja 1979*, Београд 1983, 172–182; M. Vojvodić, *La Serbie et la France. Les relations économiques de 1896 à 1906*, у: D. T. Bataković (dir.), *La Serbie et la France: une alliance atypique. Relations politiques, économiques et culturelles, 1870–1940*, Белград 2010, 147–165; Исти, *Емил Оман о српском и југословенском питању уочи Првог светског рата*, у: М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Међународни научни скуп Српско-француски односи 1904–2004*, Београд, 18–20. октобар 2004. (у даљем тексту: *Српско-француски односи 1904–2004...*), Београд 2005, 293–312; А. Митровић, *Les intérêts français en Serbie à la veille de la Première Guerre mondiale*, *Godišnjak za društvenu istoriju*, 2 (1995), 365–378; В. Павловић, *Српски студенти у Паризу 1839–1856*, *Историјски часопис XXXIII*, Београд 1987, 187–202; Isti, *Influence culturelle de la France en Serbie à l'époque des „ustavobranitelji“*, у: С. Терзић (ур.), *Југословенско-француски односи...*, 103–111; Isti, *La France et la naissance de la Yougoslavie 1878–1918*, *La Revue des Etudes Slaves*, LXXIII (2–3), Paris 2001, 481–488; Lj. Trgovčević, *Les boursiers serbes en France de 1878 à 1914*, *Revue d'Europe Centrale*, VII (1), Strasbourg 1999, 45–57; Исти, *Срби у Француској током Првог светског рата*, у: М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Српско-француски односи 1904–2004...*, 43–55; D. T. Bataković, *La France et la Serbie 1804–1813*, *Balkanica* vol. XXIX (1998), 117–157; Исти, *Француски утицају у Србију 1835–1914. Четири генерације „паризлија“*, Зборник Матице српске за историју, 56 (1997), 73–95; Д. Вуксановић-Анић, *Француске војне мисије у Србију 1853–1886. и питање народне војске*, у: С. Терзић (ур.), *Југословенско-француски односи...*, 120–130.

² V. Vinaver, *Jugoslavija i Francuska između dva svetska rata (Da li je Jugoslavija bila francuski „satelit“)*, Београд 1985.

³ Исти, *О спољнополитичкој оријентацији Југославије 1920–1925*, Зборник Матице српске за друштвене науке, 44 (1966), 23–59.

⁴ Isti, *Da li je jugoslavensko-francuski pakt iz 1927. godine bio vojni savez?*, *Vojnoistorijski glasnik*, 1 (1971), 145–183.

⁵ Isti, *Jugoslovenski izvoz za Francusku 1919–1940. Suprotnost politike i ekonomike*, *Istorija XX veka*, *Zbornik radova XIV–XV*, Београд 1982, 81–130.

*i Slovenaca 1918–1929*⁶, заснована на обиљу архивске грађе, посебно оне из страних архива, а која се у свом обимном уводном делу осврће и на односе Француске и Србије од Берлинског конгреса до Првог светског рата, што умногоме доприноси бољем сагледавању и разумевању суштине југословенско-француских односа у међуратном периоду. Поред тога, Сретеновић је аутор и многобројних чланака и расправа посвећених не само политичким питањима⁷ него и разним другим аспектима сарадње⁸ која је у то време повезивала Краљевину СХС и Француску.

Свестраним проучавањем југословенско-француских односа између два светска рата бави се и Војислав Павловић, који у својим радовима, осим доминантних политичких⁹, разматра и питања економске¹⁰ и војне сарадње¹¹ Краљевине Југославије и Француске. Изузетно важан допринос историографији представљају и бројни радови Гордане Кривокапић-Јовић¹², при чему, истовремено, треба истаћи да су у контексту политичких односа ових двеју земаља у периоду између 1918. и 1941. године поједина важна питања у својим чланцима и расправама обрадили и Љиљана Алексић-Пејковић¹³, Ми-

⁶ S. Sretenović, *Francuska i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca 1918–1929*, Beograd 2008.

⁷ Isti, *Le poids grandissant de l'Italie dans les relations entre la France et Royaume des Serbes, Croates et Slovenes 1924–1927*, *Istorija 20. veka*, 2 (2007), 9–36; Isti, *Reparacije pobedenih, dugovi pobednika: slučaj Francuske i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslavije*, *Filozofija i društvo*, 1 (2009), 223–243; Isti, *Francusko-srpski odnosi u XIX i XX veku*, *Međunarodni problemi*, 4 (2009), 536–558.

⁸ Isti, *L'Action culturelle française auprès des Serbes au sein du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes (1918–1929)*, u: D. T. Bataković (dir.), *La Serbie et la France: une alliance atypique...*, 415–447; Исти, *Француска медицинска помоћ Краљевини СХС 1918–1929*, у: М. Павловић (ур.), *Зборник радова са XV научног скупа Историја медицине, фармације и народне медицине, одржаног 24–25. маја 2006. године у Зајечару*, Београд – Зајечар, 73–82.

⁹ V. Pavlović, *Une conception traditionaliste de la politique orientale de la France. Le vicomte Joseph de Fontenay, envoyé plénipotentiaire auprès du roi Pierre Ier Karageorgevitch (1917–1921)*, *Guerres mondiales et conflits contemporains*, N° 193, 1999, 69–82; Isti, *Le conflit franco-italien dans les Balkans (1915–1935). Le rôle de la Yougoslavie*, *Balkanica* vol. XXXVI (2005), 163–201; Isti, *Dans l'ombre de Mussolini: le roi Alexandre et Barthou*, *Revue d'Europe Centrale*, VII/2, 1999, 59–79.

¹⁰ Isti, *La Yougoslavie et le plan Tardieu*, *Revue d'Europe Centrale*, V/2, 1997, 31–40.

¹¹ Isti, *L'aspect militaire des relations franco-yougoslaves dans les années vingt*, u: *Bâtir une nouvelle sécurité. La coopération militaire de la France avec les pays d'Europe centrale et orientale de 1919 à 1929: actes du colloque de décembre 1999*, Château de Vincennes 2001, 423–441.

¹² G. Krivokapić-Jović, *Francuska diplomatija na jugoslovenskom prostoru 1918–1940: posmatranje prostora – način i smisao*, *Tokovi istorije*, 3–4 (2002), 29–39; Исти, *Француско виђење унутрашње политике Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у време њеног конституисања 1918–1921*, у: С. Терзић (ур.), *Југословенско-француски односи...*, 246–256; Isti, *Kako je Francuska videla Kraljevinu SHS/Jugoslaviju: njeno razumevanje etničke prirode jugoslovenskih naroda i jugoslovenske države*, *Tokovi istorije*, 3–4 (2005), 269–279; Isti, *Kako je Francuska videla jugoslovensku kraljevinu 1918–1929, posebno hrvatsko pitanje*, u: M. Bjelajac (ur.), *Pisati istoriju Jugoslavije: viđenje srpskog faktora*, Beograd 2007, 375–397; Исти, *Француска, Срби и хрватско питање*, у: М. Исић (ур.), *Срби и Југославија – држава, друштво, политика*, Београд 2007, 267–281; Isti, *Les Français sur la question yougoslave: entre la protection de l'intérêt serbe et la „question croate“ (1918–1920)*, u: D. T. Bataković (dir.), *La Serbie et la France: une alliance atypique...*, 379–398.

¹³ Lj. Aleksić, *Francusko javno mnjenje i jadransko pitanje na Konferenciji mira do potpisivanja Versajskog ugovora 28. juna 1919. godine*, *Istorija XX veka*, *Zbornik radova XII*, Beograd 1972, 255–295;

хаило Војводић¹⁴, Милан Ванку¹⁵, Живко Аврамовски¹⁶ и још неки историчари, док су у области проучавања војне историје Краљевине СХС/Југославије, пре свега њене сарадње са Француском у војним питањима, најзначајније резултате остварили Миле Бјелајац¹⁷, Никола Жутић¹⁸, Драган Алексић и Небојша Ђокић.¹⁹

Највећи допринос проучавању југословенско-француских економских веза у међуратном периоду пружају радови Владимира Љ. Цветковића²⁰, из чијих је истраживачких напора на расветљавању ове теме проистекла монографија *Ekonomski odnosi Jugoslavije i Francuske 1918–1941*²¹, као целовит приказ једног питања, или, боље речено, сегмента југословенско-француских односа који је до тада у нашој историографији био недовољно истражен. У исто време, културне везе двеју држава обрадио је Љубодраг Димић у трећем делу своје *Културне политике у Краљевини Југославији (1918–1941)*²², у коме је једно поглавље, између осталих, посвећено и француском културном утицају, који се захваљујући интензивним политичким везама и дугој традицији француско-српског пријатељства у значајној мери рефлектовао на образовно-просветне и културне прилике у Краљевини. За разумевање ис-

Lj. Aleksić-Pejković, *Politique et amitié dans les rapports franco-yougoslaves*, у: С. Терзић (ур.), *Југословенско-француски односи...*, 339–349.

¹⁴ М. Војводић, *Француски научници и југословенско питање 1918–1919. године*, у: Р. Распоповић (ур.), *Црна Гора у Првом светском рату: зборник радова са Округлог стола Историјског института*, књ. 2, Подгорица 1998, 53–66.

¹⁵ М. Ванку, *Француска и Југославија у систему колективне безбедности у Европи (1934)*, у: С. Терзић (ур.), *Југословенско-француски односи...*, 279–291.

¹⁶ Ж. Аврамовски, *Став Југославије и Велике Британије према пројекту пакта о узајамној помоћи између Француске и Мале Антанте (1936–1937)*, у: С. Терзић (ур.), *Југословенско-француски односи...*, 292–303.

¹⁷ М. Бјелајац, *Српско (југословенско) – француска војна сарадња у XX веку*, у: М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Српско-француски односи 1904–2004...*, 293–312; Isti, *L'influence française sur l'Armée yougoslave entre deux guerres mondiales*, *Revue Historique des Armées*, 4 (1994), 45–54; Исти, *Војска Краљевине СХС 1918–1921*, Београд 1988; Исти, *Војска Краљевине СХС/Југославије 1922–1935*, Београд 1994; Isti, *Vojska Kraljevine Jugoslavije 1918–1941*, *Vojnoistorijski glasnik*, 43 (1993), 114–148; Исти, *Генерали и адмирални Краљевине Југославије 1918–1941. Студија о војној елити и биографски лексикон*, Београд 2004; Исти, *Дипломатија и војска*, Београд 2010.

¹⁸ Н. Жутић, *Авио-индустрија и ваздухопловство у Краљевини Југославији 1918–1945*, Београд 2004.

¹⁹ Д. Алексић и Н. Ђокић, *Француски ваздухоплови у наоружању војске и морнарице Краљевине Југославије*, Београд 2007.

²⁰ В. Љ. Цветковић, *Привредно-политички интереси Француске у Југославији: Студија случаја Јасенице АД 1923–1939*, у: М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Српско-француски односи 1904–2004...*, 277–292.

²¹ Isti, *Ekonomski odnosi Jugoslavije i Francuske 1918–1941*, Београд 2006.

²² Љ. Димић, *Културна политика у Краљевини Југославији*, III, Београд 1997, 186–204; Isti, *Influence culturelle française dans la Royaume de Yougoslavie*, у: М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Српско-француски односи 1904–2004...*, 57–72.

тих од изузетне важности јесу и бројни радови Михаила Павловића²³ и Вељка Станића²⁴, посвећени српско-француским везама и прожимањима на пољу књижевности и културе.

Што се тиче југословенско-француских односа за време Другог светског рата, приметно је да за њихово проучавање међу историчарима није владало ни из далека онолико интересовање колико постоји за период између 1918. и 1941. године, што је, као један од ретких који су о овој теми писали, констатовао и Бранко Петрановић.²⁵

Ни са проучавањем послератних веза нове југословенске државе (ДФЈ – ФНРЈ – СФРЈ) и Француске ситуација није много боља. Радови везани за овај период историје дипломатских односа двеју држава углавном су посвећени политичкој делатности првог амбасадора нове Југославије у Француској – књижевника Марка Ристића²⁶, или неким мањим политичко-економским питањима²⁷, што указује на чињеницу да ни овај период југословенско-француских односа није тако детаљно и свестрано истражен и проучаван у домаћој историографији као онај између два светска рата.

***

У вези са предметом овог рада, треба истаћи и то да је у последње две и по деценије одржано неколико важних научних скупова посвећених југосло-

²³ М. Павловић, *Прилог историји „Друштва за културну сарадњу Србија-Француска“*, у: М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Српско-француски односи 1904–2004...*, 13–20; Isti, *U dvostrukom ogledalu: francusko-srpske kulturne i književne veze*, Београд 1996; Исти, *Катедра за француски језик и књижевност у Београду*, Београд 2008.

²⁴ V. Stanić, *Les expositions d'art dans la diplomatie culturelle française des années 1930 – le cas yougoslave*, Études danubiennes XVI (1-2), 2010, 123–141; Isti, *Les thèmes culturels français au Royaume de Yougoslavie. L'exemple de revues „Srpski književni glasnik“ et „Nova Evropa“*; у: D. T. Bataković (dir.), *La Serbie et la France: une alliance atypique...*, 449–486; Исти, *Нова Европа и Француска: последњи модел Запада?*, у: М. Неђић и В. Матовић (ур.), *Нова Европа 1920–1941: зборник радова*, Београд 2010, 327–340; Исти, *Идеал слободе: Француска и политички узори Српског књижевног гласника 1920–1941*, Књижевна историја, 145 (2011), 663–678; Isti, *Les Instituts français en Yougoslavie à l'époque entre-deux-guerres*. Études danubiennes XXVIII (1–2), 2012, 73–95.

²⁵ Б. Петрановић, *Југословенско-француски односи у Другом светском рату 1939–1945*, у: С. Терзић (ур.), *Југословенско-француски односи...*, 304–318.

²⁶ М. Милошевић, *Долазак у Париз првог амбасадора нове Југославије*, у: М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Српско-француски односи 1904–2004...*, 123–131; Исти, *Марко Ристић у дипломатији*, Књижевност, књ. 100, св. 11/12 (1995), 1199–1242; Isti, *Pogled jugoslovenskog ambasadora iz Pariza*, у: Lj. Dimić (ur.), *Velike sile i male države u hladnom ratu 1945–1955: slučaji Jugoslavije, zbornik radova sa Međunarodne naučne konferencije*, Београд, 3–4. новембар 2003, Београд 2005, 63–72; М. Ристић, *Дипломатски списи* (прир. М. Милошевић), Београд 1996; С. Селинић, *Амбасадор некомуниста и партијска дипломатија: Марко Ристић у Паризу 1945–1951*, Токови историје, 2 (2012), 135–159.

²⁷ V. Lj. Cvetković, *Nacionalizacija francuskog kapitala u Jugoslaviji 1945–1951*, у: Lj. Dimić (ur.), *Velike sile i male države...*, 251–264.

венско-француским, односно српско-француским односима. Један од најзначајнијих јесте, свакако, скуп под називом *Југословенско-француски односи поводом 150 година од отварања првог француског конзулата у Србији*, одржан 8. и 9. децембра 1988. године у Београду, у организацији Историјског института, чијој су се иницијативи као суорганизатори придружили и Институт за савремену историју, Институт за историју радничког покрета Србије из Београда и Југословенско-француска комисија Савеза друштава историчара Југославије. Тако је овај значајан јубилеј, између осталог, обележен и сусретом француских и југословенских историчара, чији је циљ био да се свестрано прикажу и проуче везе и односи између југословенских народа и Француске од најранијих времена, тј. од њихових првих контаката, па све до XX века.²⁸

Године 2004. Друштво за културну сарадњу Србија – Француска (*Association de coopération culturelle Serbie – France*), које је током времена, заправо, неколико пута променило име, али не и своје циљеве и област деловања, прославило је сто година свога постојања, што је била одлична прилика да се поводом овог јубилеја још једном укаже на значај српско-француског пријатељства кроз историју. Тако је од 18. до 20. октобра 2004. у Београду одржан међународни научни скуп *Српско-француски односи 1904–2004*, у организацији Архива Србије и поменутог Друштва, на коме је презентовано укупно 35 радова посвећених не само политичким питањима већ и готово свим областима у којима су два народа остваривала богату и разноврсну сарадњу током читавог XX века (историја, књижевност, музика, архитектура, примењена уметност, медицина, војна сарадња, привреда и многе друге).²⁹

Следећи у низу важних научних скупова посвећених српско-француским односима био је међународни скуп под називом *Нетипично савезништво. Француско-српски односи 1878–1940*, одржан 7. и 8. децембра 2007. године у Београду, у организацији Балканолошког института Српске академије наука и уметности.³⁰

На крају, немогуће је не поменути и изложбу под називом *Југословенско-француски односи 1918–1941*, одржану од 9. јуна до 15. августа 2011. године у Архиву Југославије, као још један начин да се истакне значај ове теме у савременој историографији, али и да се она приближи широј, не само научној јавности.³¹

²⁸ С. Терзић (ур.), *Научни скуп Југословенско-француски односи: поводом 150 година од отварања првог француског конзулата у Србији*, Историјски институт, Београд 1990.

²⁹ М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Међународни научни скуп Српско-француски односи 1904–2004, Београд, 18–20. октобар 2004*, Друштво за културну сарадњу Србија – Француска и Архив Србије, Београд 2005.

³⁰ D. T. Bataković (dir.), *La Serbie et la France: une alliance atypique. Relations politiques, économiques et culturelles, 1870–1940*, Académie serbe des Sciences et des Artes, Institut des Études balkaniques, Belgrade 2010.

³¹ Н. Петровић и Г. Маловић, *Југословенско-француски односи 1918–1941: каталог изложбе*, Архив Југославије, Београд 2011.

Литература

- Аврамовски, Ж. (1990). Став Југославије и Велике Британије према пројекту пакта о узајамној помоћи између Француске и Мале Антанте (1936–1937). У С. Терзић (ур.), *Научни скуп Југословенско-француски односи: поводом 150 година од отварања првог француског конзулата у Србији*. Београд: Историјски институт, 292–303.
- Алексић, Д. и Н. Ђокић. (2007). *Француски ваздухоплови у наоружању војске и морнарице Краљевине Југославије*. Београд: Институт за новију историју Србије.
- Aleksić, Lj. (1972). Francusko javno mnjenje i jadransko pitanje na Konferenciji mira do potpisivanja Versajskog ugovora 28. juna 1919. godine. *Istorija XX veka, Zbornik radova* XII. Београд: Institut za savremenu istoriju, 255–295.
- Aleksić-Pejković, Lj. (1990). Politique et amitié dans les rapports franco-yougoslaves. У С. Терзић (ур.), *Научни скуп Југословенско-француски односи: поводом 150 година од отварања првог француског конзулата у Србији*. Београд: Историјски институт, 339–349.
- Bataković, D.T., dir. (2010). *La Serbie et la France: une alliance atypique. Relations politiques, économiques et culturelles, 1870–1940*. Belgrade: Académie serbe des Sciences et des Artes, Institut des Études balkaniques.
- Бјелајац, М. (2005). Српско (југословенско) – француска војна сарадња у XX веку. У М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Међународни научни скуп Српско-француски односи 1904–2004, Београд, 18–20. октобар 2004*. Београд: Друштво за културну сарадњу Србија– Француска: Архив Србије, 293–312.
- Bjelajac, M. (1994). L'influence française sur l'Armée yougoslave entre deux guerres mondiales. *Revue Historique des Armées* 4, 45–54.
- Bjelajac, M. (1988). *Vojska Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918–1921*. Београд: Narodna knjiga
- Bjelajac, M. (1994). *Vojska Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca – Jugoslavije 1922–1935*. Београд: Institut za noviju istoriju Srbije.
- Bjelajac, M. (1993). Vojska Kraljevine Jugoslavije 1918–1941. *Vojnoistorijski glasnik* 43 (1/2), 114–148.
- Bjelajac, M. (2004). *Generali i admirali Kraljevine Jugoslavije 1918–1941: studija o vojnoj eliti i biografski leksikon*. Београд: Institut za noviju istoriju Srbije.
- Бјелајац, М. (2010). *Дипломатија и војска: Србија и Југославија 1901–1999*. Београд: Медија центар „Одбрана“: Академија за дипломатију и безбедност.
- Банку, М. (1990). Француска и Југославија у систему колективне безбедности у Европи (1934). У С. Терзић (ур.), *Научни скуп Југословенско-француски односи: поводом 150 година од отварања првог француског конзулата у Србији*. Београд: Историјски институт, 279–291.
- Vinaver, V. (1985). *Jugoslavija i Francuska između dva svetska rata (Da li je Jugoslavija bila francuski „satelit“)*. Београд: Institut za savremenu istoriju.
- Винавер, В. (1966). О спољнополитичкој оријентацији Југославије 1920–1925. *Зборник Матице српске за друштвене науке* 44, 23–59.

- Vinaver, V. (1971). Da li je jugoslavensko-francuski pakt iz 1927. godine bio vojni savez?. *Vojnoistorijski glasnik* 1, 145–183.
- Vinaver, V. (1982). Jugoslovenski izvoz za Francusku 1919–1940. Suprotnost politike i ekonomike. *Istorija XX veka, Zbornik radova XIV–XV*. Београд: Институт за савремену историју, 81–130.
- Војводић, М. (1998). *Француски научници и југословенско питање 1918–1919. године*. У Р. Распоповић (ур.), *Црна Гора у Првом свјетском рату: зборник радова са Округлог стола Историјског института*, књ. 2. Подгорица: Историјски институт Републике Црне Горе, 53–66.
- Димић, Љ. (1997). *Културна политика у Краљевини Југославији 1918–1941*, III. Београд: Стубови културе.
- Dimić, Lj. (2005). Influence culturelle française dans la Royaume de Yougoslavie. У М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Међународни научни скуп Српско-француски односи 1904–2004, Београд, 18–20. октобар 2004*. Београд: Друштво за културну сарадњу Србија–Француска: Архив Србије, 57–72.
- Жутић, Н. (2004). *Авио-индустрија и ваздухопловство у Краљевини Југославији 1918–1945*. Београд: Институт за савремену историју.
- Krivokapić-Jović, G. (2002). Francuska diplomatija na jugoslovenskom prostoru 1918–1940: posmatranje prostora – način i smisao. *Tokovi istorije* 3–4, 29–39.
- Кривокапић-Јовић, Гордана. (1990). Француско виђење унутрашње политике Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у време њеног конституисања 1918–1921. У С. Терзић (ур.), *Научни скуп Југословенско-француски односи: поводом 150 година од отварања првог француског конзулата у Србији*. Београд: Историјски институт, 246–256.
- Krivokapić-Jović, G. (2005). Kako je Francuska videla Kraljevinu SHS/Jugoslaviju: njeno razumevanje etničke prirode jugoslovenskih naroda i jugoslovenske države. *Tokovi istorije* 3–4, 269–279.
- Krivokapić-Jović, G. (2007). Kako je Francuska videla jugoslovensku kraljevinu 1918–1929, posebno hrvatsko pitanje. У М. Бјелјас (ур.), *Pisati istoriju Jugoslavije: viđenje srpskog faktora*. Београд: Институт за нову историју Србије, 375–397.
- Кривокапић-Јовић, Г. (2007). Француска, Срби и хрватско питање. У М. Исић (ур.), *Срби и Југославија – држава, друштво, политика: зборник радова*. Београд: Институт за нову историју Србије, 267–281.
- Krivokapić-Jović, G. (2010). Les Français sur la question yougoslave: entre la protection de l'intérêt serbe et la „question croate“ (1918–1920). Dans D. T. Bataković (dir.), *La Serbie et la France: une alliance atypique. Relations politiques, économiques et culturelles, 1870–1940*. Belgrade: Académie serbe des Sciences et des Artes, Institut des Études balkaniques, 379–398.
- Милошевић, М. (2005). Долазак у Париз првог амбасадора нове Југославије. У М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Међународни научни скуп Српско-француски односи 1904–2004, Београд, 18–20. октобар 2004*. Београд: Друштво за културну сарадњу Србија–Француска: Архив Србије, 123–131.
- Милошевић, М. (1995). Марко Ристић у дипломатији. *Књижевност* 100 (11/12), 1199–1242.

- Milošević, M. (2005). Pogled jugoslovenskog ambasadora iz Pariza. U Lj. Dimić (ur.), *Velike sile i male države u hladnom ratu 1945–1955: slučaj Jugoslavije, zbornik radova sa Međunarodne naučne konferencije, Beograd, 3–4. novembar 2003*. Beograd: Filozofski fakultet, Katedra za istoriju Jugoslavije; Arhiv Srbije i Crne Gore; Institut za noviju istoriju Srbije; London: Centar za istraživanja hladnog rata LST, 63–72.
- Pavlović, V. (1999). Une conception traditionaliste de la politique orientale de la France. Le vicomte Joseph de Fontenay, envoyé plénipotentiaire auprès du roi Pierre Ier Karageorgevitch (1917–1921). *Guerres mondiales et conflits contemporains* n° 193, 69–82.
- Pavlović, V. (2005). Le conflit franco-italien dans les Balkans (1915–1935). Le rôle de la Yougoslavie. *Balkanica* vol. XXXVI, 163–201.
- Pavlović, V. (1999). Dans l'ombre de Mussolini: le roi Alexandre et Barthou. *Revue d'Europe Centrale* VII/2, 59–79.
- Pavlović, V. (1997). La Yougoslavie et le plan Tardieu. *Revue d'Europe Centrale* V/2, 31–40.
- Pavlović, V. (2001). L'aspect militaire des relations franco-yougoslaves dans les années vingt. Dans *Bâtir une nouvelle sécurité. La coopération militaire de la France avec les pays d'Europe centrale et orientale de 1919 à 1929: actes du colloque de décembre 1999*. Château de Vincennes: Centre d'études d'histoire de la défense et Service historique de l'armée de terre, 423–441.
- Павловић, М. (2005). Прилог историји „Друштва за културну сарадњу Србија–Француска“. У М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Међународни научни скуп Српско–француски односи 1904–2004, Београд, 18–20. октобар 2004*. Београд: Друштво за културну сарадњу Србија– Француска: Архив Србије, 13–20.
- Павловић, М. (1996). *У двоструком огледалу: француско–српске културне и књижевне везе*. Београд: Просвета.
- Павловић, М. (2008). *Катедра за француски језик и књижевност у Београду*. Београд: Филолошки факултет.
- Павловић, М. и Ј. Новаковић, ур. (2005). *Међународни научни скуп Српско–француски односи 1904–2004, Београд, 18–20. октобар 2004*. Београд: Друштво за културну сарадњу Србија– Француска: Архив Србије.
- Петрановић, Б. (1990). Југословенско–француски односи у Другом светском рату 1939–1945. У С. Терзић (ур.), *Научни скуп Југословенско–француски односи: поводом 150 година од отварања првог француског конзулата у Србији*. Београд: Историјски институт, 304–318.
- Петровић, Н. и Г. Маловић. (2011). *Југословенско–француски односи 1918–1941: каталог изложбе*. Београд: Архив Југославије.
- Ристић, М. (1996). *Дипломатски списи* (прир. М. Милошевић). Београд: Просвета.
- Селинић, С. (2012). Амбасадор некомуниста и партијска дипломатија: Марко Ристић у Паризу 1945–1951. *Токови историје* 2, 135–159.
- Sretenović, S. (2008). *Francuska i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca 1918–1929*. Beograd: Institut za savremenu istoriju.
- Sretenović, S. (2007). Le poids grandissant de l'Italie dans les relations entre la France et Royaume des Serbes, Croates et Slovenes 1924–1927. *Istorija 20. veka* 25 (2), 9–36.

- Sretenović, S. (2009). Reparacije pobeđenih, dugovi pobednika: slučaj Francuske i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslavije. *Filozofija i društvo* 1, 223–243.
- Sretenović, S. (2009). Francusko-srpski odnosi u XIX i XX veku. *Međunarodni problemi* 61 (4), 536–558.
- Sretenović, S. (2010). L'Action culturelle française auprès des Serbes au sein du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes (1918–1929). Dans D. T. Bataković (dir.), *La Serbie et la France: une alliance atypique. Relations politiques, économiques et culturelles, 1870–1940*. Belgrade: Académie serbe des Sciences et des Artes, Institut des Études balkaniques, 415–447.
- Сретеновић, С. (2007). Француска медицинска помоћ Краљевини СХС 1918–1929. У М. Павловић (ур.), *Зборник радова са XV научног скупа Историја медицине, фармације и народне медицине, одржаног 24–25. маја 2006. године у Зајечару*. Београд: Институт за савремену историју; Зајечар: Историјски архив „Тимочка крајина“, 73–82.
- Станић, В. Н. (2011). Идеал слободе: Француска и политички узор Српског књижевног гласника 1920–1941. *Књижевна историја* 43 (145), 663–678.
- Станић, В. (2010). *Нова Европа* и Француска: последњи модел Запада?. У М. Недић и В. Матовић (ур.), *Нова Европа 1920–1941: зборник радова*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 327–340.
- Stanić, V. (2012). Les Instituts français en Yougoslavie à l'époque entre-deux-guerres. *Études danubiennes* XXVIII (1–2), 73–95.
- Stanić, V. (2010). Les thèmes culturels français au Royaume de Yougoslavie. L'exemple de revues „Srpski književni glasnik“ et „Nova Evropa“. Dans D. T. Bataković (dir.), *La Serbie et la France: une alliance atypique: relations politiques, économiques et culturelles, 1870–1940*. Belgrade: Académie serbe des Sciences et des Artes, Institut des Études balkaniques, 449–486.
- Stanić, V. (2010). Les expositions d'art dans la diplomatie culturelle française des années 1930 – le cas yougoslave. *Études danubiennes* XVI (1–2), 123–141.
- Терзић, С. ур. (1990). *Научни скуп Југословенско-француски односи: поводом 150 година од отварања првог француског конзулата у Србији*. Београд: Историјски институт.
- Цветковић, В. Љ. (2005). Привредно-политички интереси Француске у Југославији: Студија случаја Јасенице АД 1923–1939. У М. Павловић и Ј. Новаковић (ур.), *Међународни научни скуп Српско-француски односи 1904–2004, Београд, 18–20. октобар 2004*. Београд: Друштво за културну сарадњу Србија– Француска: Архив Србије, 277–292.
- Cvetković, V. Lj. (2006). *Ekonomski odnosi Jugoslavije i Francuske 1918–1941*, Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije.
- Cvetković, V. Lj. (2005). Nacionalizacija francuskog kapitala u Jugoslaviji 1945–1951. godine. У Лј. Димић (ур.), *Velike sile i male države u hladnom ratu 1945–1955: slučaj Jugoslavije, zbornik radova sa Međunarodne naučne konferencije, Beograd, 3–4. novembar 2003*. Beograd: Filozofski fakultet, Katedra za istoriju Jugoslavije: Arhiv Srbije i Crne Gore: Institut za noviju istoriju Srbije; London: Centar za istraživanja hladnog rata LST, 251–264.

Milena Kocić

YUGOSLAV-FRENCH RELATIONS IN MODERN SERBIAN HISTORIOGRAPHY

Summary: Yugoslav-French relations have a significant place not only in political and diplomatic history of Yugoslavia, but also if we observe social, economic and cultural aspects of the cooperation that Yugoslavia and France have accomplished in different historical circumstances during the 20th century, which offers to the historians almost inexhaustible possibilities to deal with this pretty complex and wide topic. The aim of this paper is to explain the importance and the role of dealing with Yugoslav-French relations in the contemporary Serbian historiography, to examine the level of exploration of some smaller topics within them and, as a result, to give an overview of current achievements in that particular area.

Key words: Yugoslav-French relations, history of the 20th century, modern Serbian historiography